

 <https://orcid.org/0000-0002-1658-320X>

Magdalena Jasiniak
Uniwersytet Łódzki
magdalena.jasiniak@eksoc.uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-8518-8388>

Janusz Bienkowski
Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Lokalnego
bienkowski@crl.org.pl

DOCHODY ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO Z 1% PODATKU DOCHODOWEGO OD OSÓB FIZYCZNYCH W OKRESIE PANDEMII COVID-19

Abstract

Incomes of non-profit organizations from 1% of personal income tax during the COVID-19 pandemic NGOs are an important part of the economy. The purpose of this article is an attempt to estimate the impact of the COVID-19 pandemic on non-profit organizations incomes from 1% of personal income tax. A possible scenario is presented along with suggestions to counteract negative tendencies.

Keywords: 1% personal income tax mechanism, non-profit organizations, non-governmental organizations, NGOs, COVID-19

Streszczenie

Organizacje pozarządowe stanowią istotny element gospodarki. Celem artykułu jest próba oszacowania wpływu pandemii COVID-19 na zmianę dochodu organizacji pożytku publicznego z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Prezentowany jest możliwy scenariusz wraz z sugestiami przeciwdziałania negatywnym tendencjom.

Słowa kluczowe: mechanizm 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, organizacje pożytku publicznego, organizacje pozarządowe, NGO, COVID-19

Wprowadzenie

Organizacje pożytku publicznego (OPP)¹ stanowią element sektora pozarządowego (NGO), który wykształcił się obok sektora publicznego i prywatnego. Podejmowane przez OPP działania koncentrują się wokół inicjatyw realizowanych celem zaspokojenia potrzeb społecznych. Organizacje te stanowią przejaw oddolnej aktywności obywateli. Realizują one działania w tych obszarach, w których instytucje państwowe oraz rynek są nieefektywne. W tym ujęciu stanowią istotny element gospodarki, uzupełniając istniejące struktury.

Tym, co odróżnia organizacje sektora pozarządowego od innych podmiotów w gospodarce, jest wykorzystywanie wszelkich przychodów z prowadzonej działalności do realizacji celów statutowych. Jedną z podstawowych przeszkód w funkcjonowaniu organizacji pozarządowych jest brak stabilnych i przewidywalnych w dłuższej perspektywie źródeł finansowania. W mniejszej skali problem ten dotyczy organizacji pozarządowych mających status OPP, które raz do roku mogą otrzymać środki z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. W literaturze przedmiotu wymienia się wiele motywów determinujących skalę przekazywanego podatku na rzecz OPP. Opierają się one w dużej mierze na subiektywnych przekonaniach darczyńców na przykład o tym, że danej organizacji warto pomagać, lub wynikają z tradycji rodzinnych czy innych powiązań [Iwankiewicz-Rak, 2014]. Autorzy zakładają, że motywy te nie ulegną zmianie wskutek pandemii COVID-19, jednak opierają swoje badania na wnioskach wskazujących, że finansowanie działań społecznych jest powiązane z zamożnością darczyńcy, a silniejszą motywację wykazują osoby o wyższych dochodach [Przewłocka, 2011]. Stąd wysokość uzyskanego dofinansowania przez OPP z tytułu 1% podatku będzie bezpośrednio powiązania z liczbą podatników oraz z wysokością płaconych przez nich podatków, które wynikają z wysokości dochodów ludności.

Kryzys spowodowany pandemią uderza w trzeci sektor na całym świecie. W przeprowadzonych w marcu 2020 roku badaniach wśród czterystu sześćdziesięciu pięciu NGO w Stanach Zjednoczonych 75% zadeklarowało spadek dochodów, o 50% zmniejszyły się darowizny, a o 27% spadło wsparcie finansowe ze strony rządu. Załamanie jest więc znacznie dotkliwsze niż w czasie recesji w latach 2008–2009, gdy spadek z darowizn wynosił jedynie 13% [Johnson, Rauhaus, Webb-Farley, 2021].

Obserwowany w Polsce w ostatnich latach wzrost wynagrodzeń i dochodów społeczeństwa może również zostać zahamowany wskutek pandemii COVID-19 i długotrwałego zamrażania gospodarki². Możliwe obniżenie dochodów ludności

¹ Organizacje pożytku publicznego to stowarzyszenia i fundacje, a także spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością niedziałające w celu osiągnięcia zysku, które na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (z 24 kwietnia 2003 roku, Dz.U. 2020, poz. 1057) uzyskały w sądzie status pożytku publicznego, to jest realizują działalność dla dobra społecznego w obszarach opisanych w ustawie (art. 20–27c) jako sfera zadań publicznych (na przykład podtrzymywanie tradycji narodowej, upowszechnianie i ochrona praw kobiet, ochrona i promocja zdrowia i wiele innych).

² Według ekspertów z McKinsey Global Institute [2020] w całej Europie wskutek dynamicznego rozwoju automatyzacji wymuszonego pandemią COVID-19 zagrożonych jest 59 mln miejsc pracy.

stanowi zagrożenie dla kontynuacji działalności OPP w dotychczasowym zakresie, równocześnie jednak istnieje potencjał dla pozyskania nowych podatników, co mogłoby utrzymać dochody OPP na dotychczasowym poziomie i umożliwić tym organizacjom realizację zadań dla dobra społecznego.

Celem niniejszego artykułu jest próba oszacowania wpływu pandemii COVID-19 na zmianę dochodu OPP z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

Hipoteza została sformułowana w sposób następujący: warunki gospodarcze w okresie pandemii COVID-19 w sposób negatywny wpłyną na wysokość dochodów OPP z tytułu 1% podatku. Istnieje jednak potencjał do wzrostu OPP wynikający z możliwości pozyskania nowych darczyńców wśród podatników.

W celu weryfikacji celu głównego opracowania oraz weryfikacji hipotezy zostało przeprowadzone badanie wykorzystujące dostępne dane statystyczne dotyczące finansowania działalności OPP. Na podstawie danych historycznych dokonano prognozy dochodów OPP z uwzględnieniem obecnych warunków gospodarczych, opierając się na relacji dochodów ludności do zmian PKB [Adamczyk, 2008; Łopatka, 2015].

Problematyka omawiana w ramach niniejszego artykułu wpisuje się w aktualne trendy badawcze i stanowi wartość dodaną dla literatury przedmiotu. W obliczu pandemii COVID-19 liczne podmioty gospodarcze doświadczają trudności finansowych i podejmują wyzwania związane z dostosowaniem się do nowych warunków rynkowych. Dotyczy to również OPP. W artykule zawarto rekomendacje dla OPP ukierunkowane na wykorzystanie możliwości pozyskania dochodów z 1% podatku na co najmniej dotychczasowym poziomie.

Działalność organizacji pożytku publicznego

Sektor NGO wyłonił się w okresie transformacji ustrojowej, stanowiąc pomost pomiędzy strukturami państwa, społeczeństwem a sektorem prywatnym. Sektor ten powstał w wyniku niedostatecznej realizacji zadań społecznych przez państwo oraz rynek, łagodząc skutki niedoskonałości mechanizmów rynkowych oraz stanowiąc element wsparcia dla instytucji państwowych realizujących działania na rzecz społeczeństwa [Tyrakowski, 2007].

Według stanu na 2019 rok w Polsce funkcjonowało 9,4 tys. OPP, co stanowi 10,5% aktywnych organizacji *non profit*. W 2020 roku OPP otrzymały łącznie 907 mln zł, z czego 30,8% otrzymały organizacje zajmujące się działalnością charytatywną, 23,8% wspierające osoby niepełnosprawne, a 14,4% ochrona i promocja zdrowia [GUS, 2021].

Według GUS-u w pierwszym kwartale 2020 roku zlikwidowano 119,9 tys. miejsc pracy, z czego w 25% przypadków przyczyną likwidacji była sytuacja epidemiologiczna w Polsce. Równocześnie o blisko 40% zmniejszyła się liczba wolnych miejsc pracy względem pierwszego kwartału 2019 roku, co stanowi odwrócenie dotychczasowego trendu [GUS, 2020]. Wskazuje się również na spadek poziomu wynagrodzeń w większości branż, od 3% do 13% wynagrodzenia brutto wskutek pandemii COVID-19 i powiązanych z nią zmian gospodarczych [Antal, 2021].

Działalność OPP ma charakter statutowy i może być prowadzona jako działalność nieodpłatna lub odpłatna. Oznacza to, że organizacje, wykonując zadania statutowe, mogą oferować swoje usługi za darmo, ale mogą też pobierać za nie opłaty (bez konieczności rejestrowania działalności gospodarczej; art. 6–8 cytowanej ustawy). Równocześnie zgodnie z art. 24 ustawy OPP przysługuje zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych, nieruchomości, czynności cywilnoprawnych oraz opłat skarbowych i sądowych.

Okres pandemii COVID-19 stanowi wyzwanie dla wielu organizacji pozarządowych. W szczególności organizacje o niewielkich przychodach, oparte na wolontariacie i zaangażowaniu społecznym, są bardzo wrażliwe na zmiany w otoczeniu. Pandemia wpłynęła na organizacje w różnym stopniu. Charycka i Gumkowska [2020: 8–23] wskazują, że w obecnych realiach gospodarczych 39% organizacji prowadzi większość dotychczasowych działań, inne zmodyfikowały swoją dotychczasową działalność (25%) lub znacząco ją ograniczyły (27%), a zmuszonych do zawieszenia wszystkich swoich dotychczasowych działań było 33% organizacji. Ponadto:

- 76% organizacji obawia się utracenia ciągłości usług świadczonych beneficjentom,
- 69% organizacji dostrzega problem w dotrzymaniu harmonogramów projektów,
- 60% organizacji deklaruje trudności w terminowym regulowaniu swoich zobowiązań,
- 20% organizacji nie widzi możliwości działania w trybie zdalnym (online).

Równocześnie blisko połowa organizacji (49%) podjęła lub planuje podjąć nowe działania w reakcji na pandemię – najczęściej w obszarze działań informacyjnych, edukacyjnych oraz kampanii społecznych. 47% organizacji nie podjęło nowych działań i nie planuje ich.

W tej perspektywie wyróżniono trzy kategorie organizacji ze względu na różne sposoby reagowania na pandemię:

- zamrożone, które zawiesiły działalność całkowicie lub w znacznym stopniu i równocześnie nie podejmują ani nie planują nowych działań (34% organizacji),
- walczące, które realizują działalność pomimo pandemii i prowadzą dotychczasowe działania (dopasowane do nowych warunków) lub zupełnie nowe (41% organizacji),
- zmobilizowane, które prowadzą ponad połowę dotychczasowych działań oraz podejmują nowe aktywności lub planują podjąć je w najbliższej przyszłości (25% organizacji).

Dotychczas wielokrotnie podkreślano znaczenie komunikacji internetowej w działalności OPP [Broniewska, 2011; Łukasiuk, 2014; Dąbrowska, Janoś-Kresło, 2016; Kurkowski, 2018; Rogowska, 2020]. W okresie pandemii COVID-19 wykorzystanie działań opartych na technologiach internetowych wydaje się podstawowym sposobem realizacji podejmowanych działań i równocześnie narzędziem nawiązania relacji z podatnikami celem utrzymania dochodów z 1% podatku na dotychczasowym poziomie.

Finansowanie działalności organizacji pożytku publicznego z 1% podatku dochodowego w Polsce

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej organizacje pozarządowe uzyskały nowe możliwości rozwoju i finansowania działalności przy konieczności zwiększenia profesjonalizacji i standaryzacji podejmowanych działań. Jedną z najważniejszych zmian było umożliwienie pozyskiwania dodatkowego źródła dochodu przez OPP z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

Według raportu Stowarzyszenia Klon/Jawor [Charycka, Gumkowska, 2018] krajowe środki publiczne stanowią źródło finansowania dla 65% NGO, a 1% podatku dla 25% organizacji. Poza wspomnianymi źródłami finansowania organizacje opierają swoją działalność na składkach członkowskich (63%), filantropii indywidualnej i instytucjonalnej (63%), działalności odpłatnej i gospodarczej (23%), własnym majątku (16%), wsparciu innych NGO (15%) oraz zagranicznych środkach publicznych (11%).

Zróznicowana struktura przychodów jest sposobem na ich zwiększenie. Jeśli organizacja swoją działalność opiera na finansowaniu z nie więcej niż trzech źródeł, to przeciętna wysokość przychodów w 2017 roku wynosiła 13 000 zł, a taki model funkcjonowania jest typowy dla 53% organizacji pozarządowych. Dla porównania organizacje opierające się na ponad dziesięciu strumieniach przychodów osiągnęły finansowanie w roku 2017 na poziomie 1,7 mln zł, dotyczy to jednak jedynie 2% podmiotów. Pozytywnym zjawiskiem jest stabilny wzrost przychodów w statystycznej organizacji pozarządowej. W 2011 roku wynosiły one 18 000 zł, a trzy lata później już 27 000 zł [Charycka, Gumkowska, 2018].

W roku 2009 wśród organizacji, które otrzymały odpis podatku dochodowego przekraczający 500 tys. zł (51% wszystkich OPP, które w tym okresie otrzymały odpis 1% podatku dochodowego), źródła te stanowią blisko 73% dochodu [Przewłocka, 2011: 14–17]. W przypadku niektórych podmiotów udział przychodu z 1% PIT wyniósł nawet 90% w strukturze dochodów. Przychody z 1% podatku pozwalają pokryć niezbędne koszty administracyjne przy zachowaniu działalności statutowej na niezmiennym poziomie [Charycka, Gumkowska, 2018: 32–33].

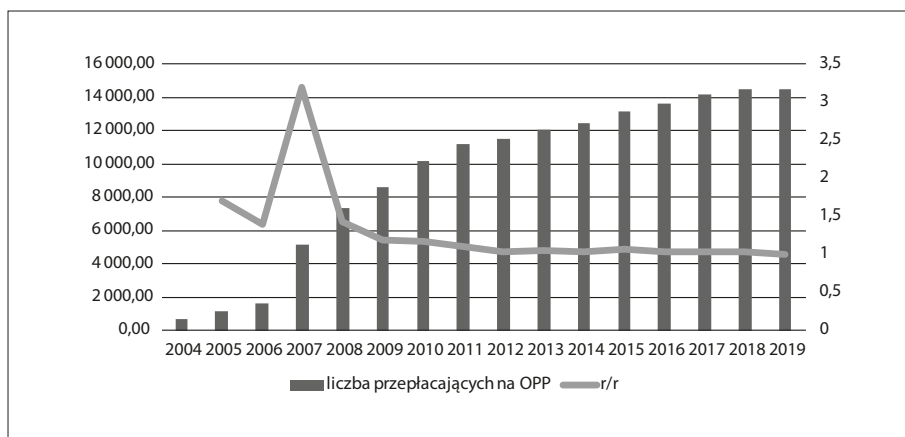
Jak wskazuje Kietlińska [2013], wśród OPP istnieje zjawisko polaryzacji w zakresie pozyskiwanych środków z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Z 381 mln zł, które pozyskało w tym okresie ponad 7500 organizacji, prawie 30% kwoty przypadło pierwszym dziesięciu podmiotom. Pierwsza w rankingu fundacja zebrała ponad 68 mln zł, to jest osiem razy więcej niż fundacja na drugiej pozycji. Najmniejsze dofinansowanie z tytułu 1% wyniosło 10 gr [Wieczorek, Rytko, Wildner, 2010].

Zjawisko dysproporcji przychodów narastało z każdym rokiem. W 2011 roku OPP zebrały 400 mln zł, z czego 35% przypadło pierwszym dziesięciu organizacjom [Ministerstwo Finansów, 2020]. W 2015 roku OPP pozyskały 557 mln zł, z czego 218 mln zł zebrało pierwsze dziesięć. Rok 2020 był pod tym względem rekordowy – pierwsze dziesięć OPP zebrało 366 mln zł, co stanowi ponad 40% kwoty środków 1% podatku przekazanego wszystkim uprawnionym organizacjom [Ministerstwo Finansów, 2020]. Z perspektywy całego sektora OPP koncentracja środków wśród

największych i najbardziej aktywnych organizacji jest szansą na zniwelowanie zagrożenia spadku wpływów z 1% podatku. Kwota pozyskanych środków zależy od działalności samej organizacji. Głównymi beneficjentami są te podmioty, które są najbardziej skuteczne w przekonywaniu podatników [Piechota, 2011: 94].

Liczba podatników przekazujących 1% podatku na cele pożytku publicznego jest uzależniona od czynników o charakterze niemierzalnym. Jak wynika z badań, do głównych motywów należy osobista lub zapośredniczona znajomość ostatecznego beneficjenta. A zatem wspierane są przede wszystkim te organizacje, które są polecane przez rodzinę i znajomych lub znane osobiście. W dalszej kolejności czynnikiem motywującym są media i reklama. Rzadko wybór beneficjenta ma charakter spontaniczny [Adamiak, 2014: 88].

Liczbę podatników przekazujących 1% podatku dochodowego na cele pożytku publicznego w latach 2004–2019 przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Liczba podatników przekazujących 1% podatku dochodowego w latach 2004–2019 [tys.]

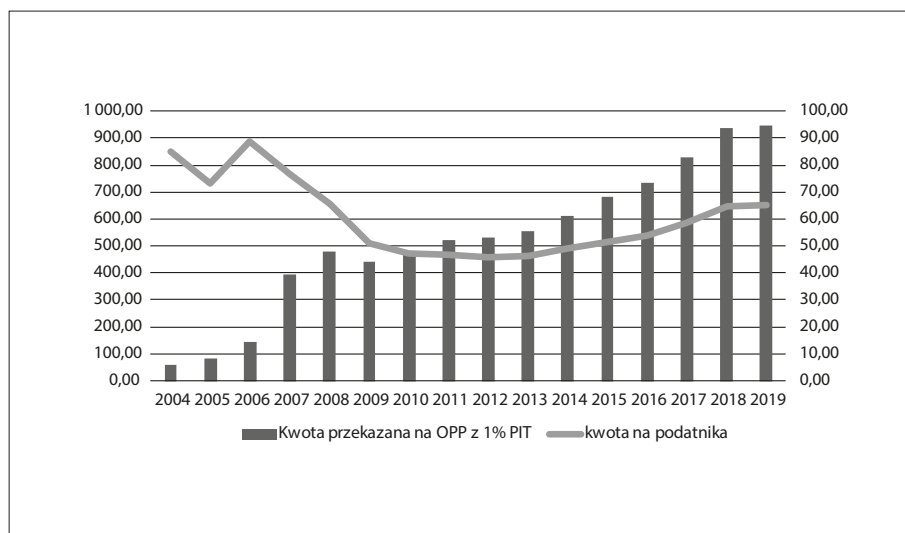
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ministerstwo Finansów, 2020.

W pierwszych latach funkcjonowania 1% podatku na cele pożytku publicznego przyrost liczby podatników był dynamiczny. W 2006 roku zmieniły się przepisy podatkowe i uproszczono mechanizm przekazywania 1% podatku. Przed zmianą to podatnik przekazywał samodzielnie OPP, po jej wprowadzeniu robił to urząd skarbowy. Ułatwienie spowodowało ponad trzykrotny wzrost zaangażowanych podatników w mechanizm 1% podatku [Misiewicz, 2013]. W 2007 roku 1% przekazało niespełna 1,6 mln podatników, rok później już ponad 5,1 mln [Iwankiewicz-Rak, 2014]. Stabilizacja wzrostu nastąpiła po 2010 roku i w ostatnich trzech latach oscylowała wokół liczby 14 mln. Średnioroczny wzrost liczby przekazujących podatników wynosi 5,04% w okresie 2010–2019. Oznacza to, że każdego roku liczba przekazujących 1% podatku wzrastała o około 500 000 osób [Mamcarczyk, Zienuk, 2020].

Jak wskazuje Jegorow [2017], z każdym rokiem dynamika wzrostu liczby podatników przekazujących 1% podatku maleje i można się spodziewać, że po roku 2023 osiągnie stabilność. Poszczególne organizacje, by utrzymać wpływy na podobnym poziomie do lat poprzednich, będą zmuszone do działań zmierzających do budowania stałej relacji z podatnikiem, ale też będą musiały w większym stopniu dywersyfikować źródła przychodów. Podatnicy, przekazując 1% podatku, podejmują decyzję nierzadko przypadkowo i spontanicznie, często nie wspomagając konkretnej organizacji, a jedynie cel przyporządkowany do subkonta, na przykład wspierając leczenie chorego dziecka.

Według danych Ministerstwa Finansów [2020], każdego roku około 25 mln osób w Polsce rozlicza się z urzędem skarbowym, z czego w 2019 roku ponad 14 mln skorzystało z możliwości przekazania 1% swojego podatku na rzecz wybranej OPP. Oznacza to, że ponad 40% rozliczających się z fiskusem stanowi potencjał do znacznego wzrostu kwoty przekazywanej OPP. Oczywiście, nie należy spodziewać się, że ze swojego prawa skorzysta każdy podatnik. Jedną z przeszkód mogą być rozwiązania systemowe, które wymagają większego zaangażowania w przypadku rozliczeń świadczeń rentowych. Dla osób będących na emeryturze lub rencie przekazanie 1% podatku wiąże się z koniecznością złożenia PIT-OP [Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 2021].

Na wykresie 2 przedstawiono, jak kształtowała się wysokość środków przeznaczonych dla OPP tytułem 1% podatku dochodowego ogółem oraz w przeliczeniu na podatnika w latach 2004–2019 według okresu, za jaki dokonano rozliczenia podatkowego (to jest: dane z 2019 roku dotyczą rozliczenia podatku za rok 2019).

Wykres 2. Kwota przekazana na OPP z 1% podatku dochodowego ogółem oraz w przeliczeniu na podatnika w latach 2004–2019 [w mln zł, dane urealnione względem 2020 roku]

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ministerstwo Finansów, 2020.

Na początku analizowanego okresu wzrost wpływów z tytułu 1% PIT był bardzo dynamiczny. Wpływy z tego tytułu za rok 2004 wyniosły około 10 mln zł, a w 2007 roku kwota ta przekroczyła już 100 mln zł. W kolejnych latach utrzymywała się tendencja wzrostowa. Jedynie za rok 2009 odnotowano spadek wpływów z tytułu 1% podatku PIT, co powiązane było z ogólnym spadkiem koniunktury wynikającej z kryzysu gospodarczego, jaki w tym okresie dotknął polską gospodarkę, ale też spowodowany był zmianami podatkowymi, między innymi wprowadzeniem dwustopniowej skali podatkowej i zmniejszenia obciążeń fiskalnych [Dziuba, 2018].

Jak wynika z danych przedstawionych na powyższym wykresie, w 2020 roku OPP otrzymały łącznie ponad 906 mln zł tytułem 1% PIT za 2019 rok. Dla porównania w ramach rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na działania NGO w 2020 roku przeznaczona została kwota 57,6 mln zł, co w porównaniu z przychodami z 1% podatku jest wartością znikomą [Narodowy Instytut Wolności, 2020].

Uśredniona kwota 1% procenta podatku od pojedynczego podatnika to iloraz całkowitej kwoty przekazanej na OPP i liczby podatników. W pierwszych latach kwoty te były wysokie i był to wynik początkowo małej liczby osób przekazujących 1% podatku. Można wnioskować, że w tym okresie najczęściej z tego narzędzia korzystały osoby płacące relatywnie wysoki podatek dochodowy. Z czasem z przywileju podatkowego wspierania wybranej organizacji dobroczynnej korzystało coraz więcej osób. Był to efekt zarówno większej świadomości społecznej, wspieranej licznymi kampaniami informacyjnymi, jak i rosnącej liczby OPP oraz intensyfikacji ich działań. Średnia kwota wpłaty od jednego podatnika obniżyła się z blisko 85 zł w 2004 roku do poniżej 48 zł w roku 2010. Regres ten był spowodowany tym, że liczba podatników przekazujących 1% podatku rosła szybciej niż wysokość wpływów z tego tytułu. Od roku 2011 odnotowuje się stabilny wzrost średniej kwoty wpływu z 1% PIT.

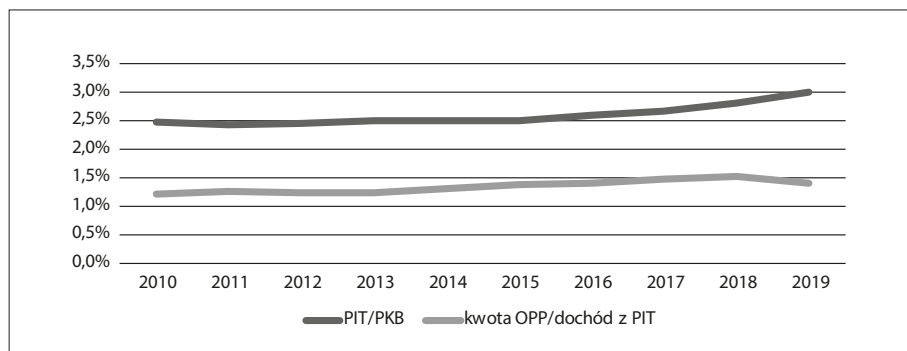
Metodyka badania

Celem analizy jest próba oszacowania wpływu pandemii COVID-19 na zmianę dochodu OPP z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Przedmiotem badania są zatem przepływy pieniężne w gospodarce między osobami fizycznymi a OPP z tytułu 1% podatku dochodowego.

Elementy determinujące wysokość wpływów organizacji pożytku publicznego z tytułu 1% podatku od osób fizycznych są przedstawione na schemacie 1.

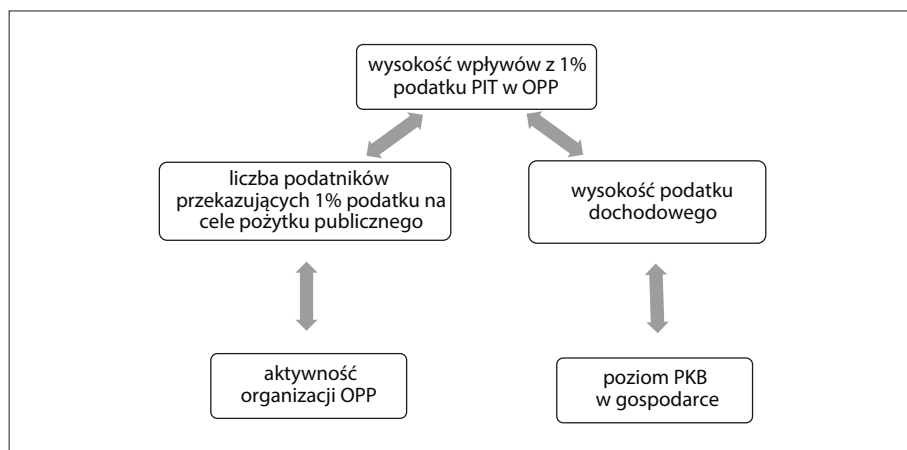
Wpływy OPP tytułem 1% podatku dochodowego są uzależnione zarówno od liczby podatników przekazujących 1% podatku na cele pożytku publicznego, jak i od wysokości dochodów. Jak wskazano we wcześniejszych fragmentach artykułu (wykres 1), motywacje podatników do przekazania 1% na OPP mają charakter subiektywny i niemierzalny. Przyjęto założenie, że w kolejnych latach dotychczasowa dynamika wzrostu liczby darczyńców zostanie utrzymana i skalkulowano ją

na podstawie średniej dynamiki wzrostu liczby podatników przekazujących 1% podatku na OPP w latach 2010–2019.

Wykres 3. Dynamika zmian kwoty przekazanej na OPP z 1% podatku dochodowego w przeliczeniu na podatnika oraz relacji dochodów z PIT ogółem do PKB w latach 2010–2019 (wartości urealnione na rok 2020)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ministerstwo Finansów, 2020 oraz danych GUS.

Schemat 1. Elementy determinujące wysokość wpływów OPP z tytułu 1% podatku od osób fizycznych

Źródło: opracowanie własne.

Drugim parametrem warunkującym wysokość wpływów do organizacji OPP z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych jest sama wysokość dochodów podatników (od której naliczany jest 1%). Wysokość dochodów społeczeństwa (a w tym podatników) jest zaś powiązana z ogólnym poziomem rozwoju gospodarki,

co odzwierciedlone jest między innymi przez wskaźnik PKB [Adamczyk, Czyż, 2015]. A zatem wartość wpływów z 1% podatku do OPP jest uzależniona od dochodów osób fizycznych, a te są skorelowane z rozwojem gospodarki wyrażonym PKB.

Na wykresie 3 przedstawiono, jak kształtowała się przeciętna wysokość kwoty przekazanej na OPP w przeliczeniu na podatnika oraz wysokość podatku dochodowego w relacji do PKB kraju.

Udział dochodów z PIT w PKB stanowi średnio 2,59% w analizowanym okresie i od 2015 roku wykazuje tendencję rosnącą. Przekłada się to również na niewielki wzrost udziału kwot przeznaczonych na OPP tytułem 1% do dochodów z PIT ogółem. Średnio relacja ta wynosi 1,3% w analizowanym okresie.

Biorąc pod uwagę przedstawione zależności, dokonano próby oszacowania wysokości wpływów z 1% PIT za 2020 i 2021 rok. Metoda oszacowania wpływów z 1% podatku opiera się na scenariuszu przy następujących założeniach:

1. Dynamika zmian liczby podatników przekazujących 1% podatku na OPP zostaje zachowana i odpowiada średniej wartości indeksu dynamiki za okres 2010–2019, to jest średnio 5,04% rocznie.

Autorzy wzięli w tym miejscu pod uwagę to, że znaczna część środków z 1% podatku jest kumulowana w dużych organizacjach, aktywnie działających w gospodarce. Przyjmuje się, że organizacje te dalej będą zdolne do pozyskiwania nowych podatników, pomimo spadku koniunktury gospodarczej, co jest powiązane z wnioskami wynikającymi z raportu [Charycka, Gumkowska, 2020] w zakresie aktywności organizacji w okresie pandemii COVID-19.

2. Relacja dochodu z PIT ogółem do PKB jest stała i odpowiada średniej wyznaczonej za lata 2010–2019, to jest 2,59%, a zatem wysokość prognozowanych dochodów z PIT w latach 2020 i 2021 odpowiada 2,59% prognozowanej wysokości PKB w tym okresie [Adamczyk, 2008; Łopatka, 2015].

3. Prognozowana wartość PKB w latach 2020 i 2021 została ustalona na podstawie prognoz Banku Światowego, wedle których prognozowane zmiany stanowią odpowiednio – 4,2% i 2,8% [World Bank Group, 2020: 4].

4. Relacja kwoty przeznaczonej na OPP tytułem 1% podatku PIT do dochodów z PIT ogółem jest stała i odpowiada średniej z lat 2010–2019, to jest 1,3%.

Prognozowane wpływy OPP z 1% podatku dochodowego ustalono według następującej formuły:

$$\text{Wpływy 1\% OPP}_{2020, 2021} = \text{śr}_{2010-2019} \frac{\text{wpływy 1\% OPP}}{\text{dochód z PIT ogółem}} \times \frac{\text{wzrost liczby podatników przekazujących 1\%}}{\text{śr}_{2010-2019}} \times \text{dochód z PIT ogółem}_{2020, 2021}$$

Prognozowana wysokość PKB w latach 2020 i 2021 oraz dochody z podatku od osób fizycznych ogółem w tym okresie przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Prognozowana wysokość PKB oraz wpływu z podatku od osób fizycznych ogółem za rok obrotowy 2020–2021 [tys. zł]

	2019	2020*	2021*
PKB	2 273 556 000	2 096 218 632	2 262 188 220
Dochód z PIT	68 259 060	54 251 354	58 546 743

* prognoza

Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Bank Group, 2020: 4.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 dokonano próby oszacowania prognozowanych wpływów OPP z 1% podatku dochodowego. Szacuje się zatem, że za rok obrotowy 2020 OPP otrzymają w 2021 roku wpływy w wysokości:

$$1,3\% \times 5,4\% \times 54\,251\,354 \text{ tys. zł} = 771\,100 \text{ tys. zł}$$

A w roku 2022 za rok obrotowy 2021 OPP otrzymają wpływy w wysokości:

$$1,3\% \times 5,4\% \times 58\,546\,743 \text{ tys. zł} = 832\,153 \text{ tys. zł}$$

Przy tak przyjętych założeniach można oczekiwać zmniejszenia dynamiki wpływów z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, co wynika przede wszystkim z prognozowanego spadku PKB dla polskiej gospodarki, a w konsekwencji również dochodów społeczeństwa. Niezależnie od motywacji darczyńców mogą oni przeznaczyć na rzecz organizacji nie więcej niż 1% podatku, którego wysokość zależy od uzyskiwanych dochodów. W przypadku obniżenia wysokości dochodów maleje również wysokość tej darowizny. Szacunki autorów zakładają jednak bardziej optymistyczny scenariusz wobec analizy przeprowadzonej przez Jegorow [2017], która wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo znacznego wyhamowania przychodów OPP z tytułu podatku w 2023 roku na poziomie 685 mln zł.

W warunkach pandemii COVID-19 występują również inne czynniki, które mogą determinować wpływy zarówno OPP, jak i całego sektora NGO. Dotyczy to przede wszystkim ograniczeń w zakresie realizowania działalności w dotychczasowej formie, związanych z obostrzeniami wynikającymi z sytuacji epidemiologicznej. Stąd ciężar pozyskiwania środków z 1% na cele pożytku publicznego dalej będzie spoczywał na tych organizacjach, które są najbardziej aktywne, kreatywne i posiadają zdolność szybkiego dostosowania się do zmian.

Autorzy zwracają również uwagę, że mechanizm przekazywania 1% podatku dochodowego na OPP cechuje się pewną odpornością na zmiany koniunktury gospodarczej. Było to już widoczne w latach 2009–2011, gdy pomimo okresu kryzysu gospodarczego OPP odnotowały nieznaczny spadek wpływów z tego tytułu jedynie w 2010 roku (podatek za rok 2009).

Dyskusja i wnioski

Finansowanie działań społecznie użytecznych przez podatników jest silnie determinowane potrzebą niesienia pomocy oraz w dużej mierze wynika z tradycji rodzinnych i innych powiązań. Ostatecznie jednak kwota dofinansowania wynika z zamożności darczyńcy.

Przyjmując prognozowany spadek rozwoju gospodarczego, a w konsekwencji również malejące dochody ludności, można przypuszczać, że wysokość wpływów do budżetu państwa z tytułu podatku PIT również ulegnie obniżeniu. Niższe wpływy do budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych z dużym prawdopodobieństwem przełożą się negatywnie na kwoty przekazywane OPP z 1% podatku, ale też na inne źródła dochodów trzeciego sektora. Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie.

Prognozowane wpływy z 1% podatku za 2020 rok podatkowy są niższe niż w roku wcześniejszym, co wynika w dużej mierze z prognozowanego spadku PKB. Autorzy szacują, że mogą one wynieść około 771 100 zł, co stanowi znaczący spadek w stosunku do roku 2019 (o ponad 18%). W opinii autorów istnieje jednak potencjał do wzrostu OPP na podstawie 1% podatku wynikający z utrzymania tendencji wzrostowych pozyskiwania kolejnych darczyńców.

W warunkach pandemii istotnym zagrożeniem jest znaczne ograniczenie aktywności organizacji pozarządowych, a tym samym utrudniony kontakt bezpośredni z osobami mogącymi potencjalnie przekazać 1% podatku. Jest to szczególnie istotny problem z perspektywy czynników motywujących podatników do przekazywania 1% podatku na rzecz OPP, w ramach której wskazuje się, że dotowane są przede wszystkim te organizacje, które znane są podatnikowi lub osobom z jego otoczenia. Konieczne jest zatem podjęcie innych działań promujących działalność OPP. Należy się spodziewać, że organizacje dysponujące większymi zasobami finansowymi poczynią takie działania za pośrednictwem mediów, na przykład odpłatne reklamy. Dla dużych i dobrze zorganizowanych OPP dostosowanie się do obecnych pandemicznych warunków nie powinno stanowić większego problemu. Zapewne nie należy się tu spodziewać, że ich dynamika wpływów z 1% podatków znacznie zmaleje. Oznacza to jednak wzrost już istniejących dysproporcji w zakresie osiąganego przychodu pomiędzy organizacjami [m.in. Kietlińska, 2013]. Organizacje o mniejszych zasobach finansowych nie będą w stanie sfinansować kosztownych kampanii. Sugestią jest tworzenie kreatywnych kampanii opierających się na darmowych narzędziach.

Dodatkowym dużym wsparciem dla tych organizacji mogą być również lokalne samorządy, które za pomocą swoich kanałów mogą informować mieszkańców

o możliwości przekazywania 1% podatku lokalnym OPP [Golba, 2017]. W tym zakresie OPP powinny podjąć działania mające na celu zacieśnienie współpracy z tymi jednostkami.

Pandemia zmusiła do zmiany sposobu działania wiele podmiotów. Konieczność zejścia z utartych szlaków nie ominie również OPP, zwłaszcza jeśli chcą utrzymać swoje finansowanie z 1% podatku na dotychczasowym poziomie.

Bibliografia

- Adamczyk P. (2008), *Tendencje w poziomie i zróżnicowaniu wynagrodzeń w Polsce po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, 72.
- Adamczyk A., Czyż M. (2015), *Wydajność fiskalna podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu”, 62(5).
- Adamiak P. (2014), *Zaangażowanie społeczne Polek i Polaków. Wolontariat, filantropia, 1% i wizerunek organizacji pozarządowych. Raport z badania 2013*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, http://bibliotekawolontariatu.pl/wp-content/uploads/RAPORT_klon_zaan_gazowanie_spoeczne_2013.pdf [dostęp: 15.12.2020].
- Antal (2021), *Raport płacowy. Wynagrodzenia i benefity oferowane specjalistom i menedżerom*, Marzec 2021, https://gospodarczy.lublin.eu/wp-content/uploads/sites/9/2021/04/RPA_Antal_PL_2021_0604.pdf [dostęp: 15.12.2020].
- Broniewska M.J. (2011), *Instrumentarium marketingowe organizacji trzeciego sektora*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne problemy usług”, 74.
- Charycka B., Gumkowska M. (2018), *Kondycja organizacji pozarządowych – 2018, Raport z badań*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, <https://api.ngo.pl/media/get/108227> [dostęp: 15.12.2020].
- Charycka B., Gumkowska M. (2020), *Organizacje pozarządowe wobec pandemii. Raport z badań*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, <https://api.ngo.pl/media/get/135421> [dostęp: 15.12.2020].
- Dąbrowska A., Janoś-Kresło M. (2016), *Komunikacja marketingowa w organizacjach non profit jako dialog z otoczeniem*, „Marketing i Zarządzanie”, 45.
- Dziuba J. (2018), *Znaczenie odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w finansowaniu organizacji pożytku publicznego w Polsce*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 363.
- GUS (2020), *Wpływ epidemii COVID-19 na wybrane elementy rynku pracy w Polsce w pierwszym kwartale 2020 roku. Informacja sygnałna*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/popyt-na-prace/wplyw-epidemii-covid-19-na-wybrane-elementy-ryнку-pracy-w-polsce-w-pierwszym-kwartale-2020-roku,4,1.html> [dostęp: 15.12.2020].
- GUS (2021), *Organizacje pożytku publicznego i 1% w 2019 r./2020 r.*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/organizacje-pozytku-publicznego-i-1-w-2019-roku,4,5.html> [dostęp: 15.12.2020].
- Golba D. (2017), *Współpraca gminy miejskiej Kraków i organizacji pozarządowych funkcjonujących na jej terenie – wybrane aspekty*, „Zarządzanie Publiczne”, 37(1).
- Iwankiewicz-Rak B. (2014), *Mechanizm 1% – zachowanie darczyńców w świetle badań sondażowych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, 5(43).
- Jegorow D. (2017), *Odpis podatkowy „1%” jako źródło finansowania podmiotów ekonomii społecznej w Polsce – retrospekcja i projekcja poziomu zaangażowania społecznego*, „Ekonomia Społeczna”, 1.

- Johnson A.F., Rauhaus B.M., Webb-Farley K. (2021), *The COVID-19 Pandemic: A Challenge for US Nonprofits' Financial Stability*, „Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management”, 33(1).
- Kietlińska K. (2013), *Ofiarność społeczna Polaków – dylematy 1% podatku dochodowego*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica”, 279.
- Kurkowski P. (2018), *Wpływ łączności internetowej na komunikację społeczną*, „Młoda Humanistyka” 2(12), https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/16631/Piotr_Kurkowski_Wplyw_laczności_internetowej_na_komunikację_społeczna.pdf?sequence=1 [dostęp: 29.11.2020].
- Łopatka A. (2015), *Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 401.
- Łukasiuk M. (2014), *PR NGOów. Komunikacja strategiczna organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa, Warszawa.
- Mamcarczyk M., Zieniuk P. (2020), *Funding of Public Benefit Activity with 1% of Personal Income Tax Scheme: Empirical Research*, „Central European Management Journal”, 28, 4.
- Ministerstwo Finansów [Departament Podatków Dochodowych] (2020), *Informacja dotycząca kwot 1% należnego podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanych organizacjom pożytku publicznego w 2020 roku (z rozliczenia za 2019 rok)*, <https://www.gov.pl/web/finanse/1-procent-podatku-dla-opp> [dostęp: 15.12.2020].
- Misiewicz E.I. (2013), *The Influence of Changes in Personal Income Tax. Regulations on Donating Non-Profit Organization*, „Optimum. Studia ekonomiczne”, 5 (65).
- McKinsey Global Institute (2020), *The Future of Work in Europe*, <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-in-europe> [dostęp: 15.12.2020].
- Narodowy Instytut Wolności [Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego] (2020), *Regulamin konkursu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich*, <https://www.niw.gov.pl/wp-content/uploads/2019/11/Regulamin-FIO-2020-P2-4-1.pdf> [dostęp: 15.12.2020].
- Piechota G. (2011), *Organizacje pożytku publicznego – w drodze do społeczeństwa obywatelskiego?*, Śląska Biblioteka Cyfrowa, Katowice.
- Przewłocka J. (2011), *Polskie Organizacje Pozarządowe 2010, Najważniejsze pytania, podstawowe fakty*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, <https://api.ngo.pl/media/get/119225> [dostęp: 15.12.2020].
- Rogowska D. (2020), *Rola wybranych działań online w organizacji z sektora pożytku publicznego. Zarys problematyki*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, 21(1).
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej (2021), *Przeznacz 1% podatku – usługa dla emerytów i rencistów*, <https://www.gov.pl/web/gov/przekaz-1-podatku-jako-emeryt-lub-rencista> [dostęp: 15.12.2020].
- Tyrakowski M. (2007), *Rola organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów społecznych*, „Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie”, 2(4).
- Wieczorek D., Rytko J., Wildner E. (2010), *1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego za lata 2003–2009*, Biblioteka Pożytku Publicznego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pożytku Publicznego, Warszawa.
- World Bank Group (2020), *Global Economic Prospects*, <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> [dostęp: 15.12.2020].

Akty prawne

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2020, poz. 1057.